

PŘÁVNÍ POSTAVENÍ NESTÁTNÍ STRANY VNITROSTÁTNÍHO OZBROJENÉHO KONFLIKTU V MHP – VYBRANÉ PROBLÉMY

VERONIKA BÍLKOVÁ

V ozbrojených konfliktech současné doby se angažují nejen státy, ale v rostoucí míře i různí nestátní aktéři. Kromě MVČK a nevládních humanitárních organizací se mezi ně řadí hlavně povstalecké skupiny, které tvoří stranu či strany vnitrostátního ozbrojeného konfliktu. Navzdory tomu, že tyto konflikty svým počtem i množstvím obětí dnes ve světě výrazně dominují, budí zatím otázka právního postavení povstaleckých skupin jen omezený zájem. Je tomu tak z velké části proto, že mezinárodní humanitární právo (dále MHP), coby součást mezinárodního práva, vzniklo původně jako mezistátní systém, a má tak problém vyrovnat se s aktéry, kteří se od států v řadě ohledů liší. Právě nevyjasněnost či nedořešenost některých otázek týkajících se nestátní strany v konfliktu ale patří mezi faktory, jež přispívají k tomu, že humanitárně právní úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v praxi často selhává. Z tohoto důvodu, i vzhledem ke své teoretické zajímavosti, si téma zaslouží větší pozornost.

Tento příspěvek je rozdělen do dvou částí. První se zabývá otázkou, zda jsou pro povstalecké skupiny normy MHP závazné a pokud ano, z jakého právního důvodu a v jakém rozsahu se tak děje. Druhá část se zaměřuje na problém odpovědnosti povstaleckých skupin za porušení závazků vyplývajících z MHP a na náležitosti uplatnění této odpovědnosti. Vlastnímu textu je vhodné předřadit terminologické upřesnění týkající se pojmů vnitrostátní ozbrojený konflikt a nestátní strana v konfliktu, jež jsou pro tento příspěvek klíčové. Ani jeden z pojmů nemá legální definici, při jejich výkladu je tedy třeba vyjít ze soudních rozhodnutí a právní doktríny. Vnitrostátní ozbrojený konflikt byl vymezen v judikatuře Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii jako „déletrvajících ozbrojené násilí mezi vládní autoritou a organizovanými ozbrojenými skupinami nebo mezi takovými skupinami uvnitř jednoho státu“.¹ Nestátní strana v konfliktu, která bývá také označována jako povstalecká skupina nebo ozbrojená opoziční skupina (armed opposition group),² je pak v souladu

¹ ICTY, *Prosecutor v. Duško Tadić*, Case No. IT-94-1-AR72, Appeals Chamber, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, 2 October 1995, par. 70.

² L. Zegveld, *Accountability of Armed Opposition Groups in International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2002.

s touto definicí určité ozbrojené uskupení, které vykazuje jistý stupeň vnitřní organizace a účastní se dlouhodobě trvajících ozbrojených akcí větší intenzitou.³

1. ZÁVAZNOST MHP PRO NESTÁTNÍ STRANU VNITROSTÁTNÍHO OZBROJENÉHO KONFLIKTU

Žádný z relevantních pramenů MHP, jako jsou společný článek 3 Ženevských úmluv (1949) a Dodatkový protokol II k těmto Úmluvám (1977), otázku závaznosti MHP pro nestátní stranu v konfliktu explicitně a komplexně neřeší. Určení toho, zda povstalcům vznikají z MHP práva a povinnosti a pokud ano, na jakém právním základě a v jakém rozsahu se tak děje, proto zůstává věcí obyčejových pravidel, popř. obecných právních zásad, jejichž existence a obsah mohou vyvolávat legitimní spory mezi státy, soudními či kvazisoudními orgány i v rámci doktríny mezinárodního práva.

A. ZAVAZUJE MHP NESTÁTNÍ STRANU V KONFLIKTU?

Existuje vcelku obecná shoda na tom, že nestátní strana v konfliktu je normami MHP vázána. Vyplývá to již z dikce společného článku 3 ŽÚ, který se obrací ke všem „stranám v konfliktu“, tj. státům i nevládním skupinám. Složitější situace existuje v případě Dodatkového protokolu II, který nikde o destinatářích svých norem výslovně nepojednává. Všechna ustanovení původního návrhu MVČK obsahující odkaz na ‚strany v konfliktu‘ byla totiž z textu vypuštěna pod tlakem států (např. Nigérie, Irák, Indie), které v něm spatřovaly ohrožení státní suverenity. Tažení proti termínu ‚strany v konfliktu‘ navíc padlo za obět i ustanovení (původně článek 5), které mělo výslovně potvrzovat, že ‚práva a povinnosti, které vyplývají z tohoto Protokolu, platí ve stejné míře pro všechny strany v konfliktu‘.⁴ Ve svém současném znění tedy Protokol o závaznosti vůči povstalcům nemluví, doktrína ji nicméně dovozuje nepřímou, a to s využitím tří odlišných vysvětlení.

První, které podporuje MVČK,⁵ argumentuje analogií se společným článkem 3 ŽÚ, jehož ustanovení Protokol pouze „rozvíjí a doplňuje“, aniž by měnil „existující podmínky jeho použití“ (článek 1, odst. 1 Protokolu). Druhé vysvětlení, k němuž se hlásí Gejza Mencer,⁶ se obrací k textu Protokolu a upozorňuje na článek 1, odst. 1, který za jednu z podmínek uplatnění dokumentu označuje schopnost povstalecké strany „používat tento Protokol“. Toto použití by stěžejně přicházelo v úvahu, pokud by povstalci

³ Část doktríny navíc od povstalců požaduje, aby vykonávali teritoriální správu nad alespoň částí státního území, a bylo je tak možno považovat za rodící se stát (*in statu nascendi*), srov. Č. Čepelka, P. Šturma, *Mezinárodní právo veřejné*, Eurolex Bohemia, Praha, 2003, str. 105. Takové pojetí neodpovídá povaze a potřebám MHP, a proto je třeba jej odmítnout.

⁴ Y. Sandoz, Ch. Swinarski, B. Zimmermann (Eds.), *Commentary on the Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II)*, ICRC/Martinus Nijhoff Publishers, Geneva, 1987, str. 140.

⁵ *Conférence d'experts gouvernementaux*, 24 mai – 12 juin 1971, Rapport sur les travaux de la Conférence, str. 50, cit. in G. Mencer, *Nové mezinárodní humanitární právo*, Academia, Praha, 1983, str. 174.

⁶ *Ibid.*, str. 175.

nebyli Protokolem vázáni. Třetí vysvětlení, jež uvádí Antonio Cassese,⁷ se dovolává článku 6, odst. 5 Protokolu, který v souvislosti s udílením amnestie po skončení konfliktu mluví o „vládnoucích orgánech“ (authorities in power), přičemž implicitně připouští možnost, že by tyto orgány mohly být zformovány i povstalci, v případě jejich vítězství. Podle Casseseho by přitom nebylo logické, aby povstalcům vyplývaly z Protokolu povinnosti po skončení konfliktu, nikoli však v jeho průběhu. Vzhledem k tomu, že vítězstvím v konfliktu se povstalci obvykle transformují ve státní moc, tj. stávají se jiným subjektem, má poslední vysvětlení jisté trhliny. Předchozí dvě naopak působí přesvědčivě, a proto lze mít za to, že i Dodatkový protokol II potvrzuje právní závaznost MHP pro nestátní stranu vnitrostátního ozbrojeného konfliktu.

Závaznost MHP pro nestátní stranu v konfliktu potvrzují také soudní orgány. Např. Mezinárodní soudní dvůr v případě *Vojenská a polovojenská činnost v Nikaragui a proti ní* (1986) vycházel z názoru, že *contras* bojující proti ústřední nikaragujské vládě podléhali právu aplikovatelnému na vnitrostátní ozbrojené konflikty, především pak společnému článku 3 Ženevských úmluv. Meziamerická komise pro lidská práva v rozhodnutí *La Tablada* dokonce přímo konstatovala, že „závazná ustanovení společného článku 3 výslovně zavazují a aplikují se stejně na obě strany vnitrostátního konfliktu, tj. vládu i povstalecké síly“.⁸ Totéž zopakovala ve Třetí zprávě o stavu lidských práv v Kolumbii, podle níž „pravidla humanitárního práva řídící vnitrostátní nepřátelství se aplikují na [...] všechny strany v konfliktu, tedy bezpečnostní síly státu, povstalecké ozbrojené skupiny i všechny jejich agenty a spojení“.⁹ Podobné stanovisko zaujaly v konkrétních případech i Rada bezpečnosti OSN,¹⁰ Komise OSN pro lidská práva se svými mechanismy¹¹ a Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu.¹² Kloní se k němu rovněž podstatná část doktríny, např. Antonio Cassese označil aplikovatelnost společného článku 3 ŽÚ na povstalce za „nespornou“ (indisputable).¹³

B. JAKÝM ZPŮSOBEM JE NESTÁTNÍ STRANA V KONFLIKTU NORMAMI MHP VÁZÁNA?

V otázce, jakým způsobem jsou povstalci normami MHP vázáni, již konsensus na mezinárodní scéně nepanuje. Postupně se v této věci zformovaly tři odlišné přístupy. První, označovaný jako *doktrína legislativní jurisdikce* (legislative juris-

⁷ A. Cassese, *The Status of Rebels Under the 1977 Geneva Protocol on Non-international Armed Conflicts*, International and Comparative Law Quarterly, No. 30, 1981, str. 425–427.

⁸ Inter-American Commission on Human Rights, *Juan Carlos Abella v. Argentina (La Tablada)*, Report No. 55/97, Case No. 11.137, 18 November 1997, par. 174.

⁹ Inter-American Commission on Human Rights, *Third Report on the Situation of Human Rights in Colombia*, OEA/Ser.L/V/II.102, Doc. 9, rev. 1, 26 February 1999, bod. IV-B-2-13.

¹⁰ Viz např. rezoluce Rady bezpečnosti OSN 794 z 3. prosince 1992, par. 4 (Somálsko), 812 z 12. března 1993, par. 8 (Rwanda), 1193 z 28. srpna 1998, par. 12 (Afghánistán) aj.

¹¹ Viz zpráva zvláštního zpravodaje pro Salvador UN Doc. E/CN.4/1985/18, 1 February 1985, str. 37; a zpráva zvláštního zpravodaje pro otázku mučení UN Doc. E/CN.4/1995/111, 16 January 1995, par. 129 aj.

¹² „[...] these instruments [společný článek 3 ŽÚ a Dodatkový protokol II] only state norms applicable to States and Parties to a conflict“. ICTR, *Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu*, Case No. ICTR-96-4-T, Chamber I, Judgement, 2 September 1998, par. 611.

¹³ Cit. in L. Moir, *The Law of Internal Armed Conflict*, Cambridge University Press, Cambridge, 2002, str. 52.

diction), odkazuje výlučně na autoritu vnitrostátního práva. Podle tohoto přístupu MHP „zavazuje [...] nevládní strany v konfliktu prostřednictvím národní legislativy. Jakmile je stát vázán mezinárodním humanitárním právem, toto právo se buď stává integrální součástí národního práva, nebo je učiněno aplikovatelným prováděcími zákony. Toto vnitrostátní právo se nadále uplatňuje vůči každé osobě nacházející se na území státu. Mezinárodní humanitární právo tak zavazuje povstalce nepřímou.“¹⁴ Ačkoli se daná doktrína těší relativně silné podpoře,¹⁵ je možné ji v mnohém kritizovat, neboť, jak správně píše Cassese, spočívá na „nepochopení vztahu mezi mezinárodním a vnitrostátním právem“.¹⁶ Její přívrženci směřují dvě odlišné roviny právní regulace a navíc problém vlastně jen převádějí do vnitrostátního kontextu: není totiž jasné, proč by povstalci měli být vázáni normami přijatými státem, proti němuž bojují.

Druhý přístup tvrdí, že povstalci jsou povinni respektovat MHP jakožto jednotlivci s určitou, byť omezenou mezinárodně právní subjektivitou. Nevládní strana v konfliktu zde tedy nevystupuje jako celek, ale jako soubor individuálních aktérů, kterým (a pouze jim) vznikají z MHP určitá práva a povinnosti. Toto pojetí opět vzbuzuje výhrady, a to zvláště proto, že odporuje duchu tradiční úpravy vnitrostátních ozbrojených konfliktů. Ta se obrací ke stranám v konfliktu, tedy organizovaným jednotkám, nikoli k jejich jednotlivým příslušníkům, kteří se stávají přímými destinatáři norem až v kontextu mezinárodního práva trestního.

Vzhledem k nedostatkům uvedených přístupů se jako nejpřesvědčivější jeví přístup třetí, podle něhož sami povstalci, jako celek, disponují mezinárodně právní subjektivitou.¹⁷ Tato subjektivita má funkční povahu¹⁸ a směřuje k tomu, aby všechny strany vnitrostátního konfliktu byly povinny dodržovat normy MHP. Z funkční povahy subjektivity vyplývá též její omezenost, a to jak věcná (na práva a povinnosti vyplývající z MHP), tak časová (v zásadě na období trvání ozbrojeného konfliktu).¹⁹ Povstalecké skupiny tak představují zvláštní subjekt mezinárodního práva, a to subjekt svého druhu, „*sui generis*“.²⁰

¹⁴ M. Sassoli, A. Bouvier, *Un droit dans la guerre?*, CICR, Genève, 2003, str. 265–266.

¹⁵ „Povstalci vystupují jen jako faktická autorita a jediným subjektem mezinárodního práva zůstává až do konce konfliktu stát.“ R. Pinto, *Les règles du droit international concernant la guerre civile*, RCADI, No. 114, 1965, str. 528, cit. in Ch. Zorgbibe, *La guerre civile*, Presses Universitaires de France, 1975, str. 188.

¹⁶ A. Cassese, op. cit., str. 429.

¹⁷ „[...] les Etats confèrent implicitement une personnalité juridique internationale limitée aux forces non-gouvernementales impliquées dans de tels conflits. Cette personnalité est en effet nécessaire pour posséder des droits et des obligations prévus dans ces règles. Selon ce raisonnement juridique, les Etats ont conféré aux rebelles – à travers le droit des conflits armés non internationaux – le statut de sujets de DIH; autrement, leur effort législatif n'aurait pas eu l'effet désiré, l'effet utile.“ M. Sassoli, A. Bouvier, op. cit., str. 265.

¹⁸ „[...] international humanitarian law implicitly confers upon parties to non-international armed conflict [...] the functional international legal personality necessary to exercise the rights and duties laid down by it.“ M. Sassoli, *State responsibility for violations of international humanitarian law*, International Review of the Red Cross, No. 846, June 2002, str. 411.

¹⁹ „[...] les Etats ont exclu [...] que l'application et l'applicabilité du DIH par et aux rebelles ne confèrent à ces derniers un statut juridique d'après les règles du droit international autre que celles du DIH.“ M. Sassoli, A. Bouvier, op. cit., str. 265.

²⁰ G. Mencer, op. cit., str. 175. Viz též Č. Čepelka, P. Šturma, op. cit., str. 105–109.

C. Z JAKÉHO PRÁVNÍHO DŮVODU JE NESTÁTNÍ STRANA V KONFLIKTU NORMAMI MHP VÁZÁNA?

Otázka zdroje závaznosti (foundation of obligation) právních norem je velkým tématem mezinárodního práva obecně.²¹ Doktrína k tomuto tématu nepřistupuje jednotně, velká část autorů se nicméně kloní k tomu, že v případě států se mezi hlavní faktory řadí souhlas (konsensus). Stejný přístup se pak snaží uplatňovat vůči nestátním aktérům, včetně povstaleckých skupin. Obecná schopnost (legal capacity) těchto aktérů být vázáni normami MHP je tedy dovozována z rozhodnutí států jako celku, konkrétní rozsah této vázanosti pak z postoje příslušného teritoriálního státu. To, jinými slovy, znamená, že nestátní straně v konfliktu vyplývají z MHP práva a (hlavně) povinnosti proto, že to tak státy coby primární a původní subjekty mezinárodního práva chtěly, a že rozsah těchto práv a povinností je určen rozhodnutím státu, na jehož území (a často proti němuž) povstalci bojují.

První, obecná premisa je obvykle brána jako prostý fakt, který se logicky odvíjí od státocentrické povahy mezinárodního práva, v němž o tom, kdo je a kdo není nositelem práv a povinností, rozhodují výlučně státy. Slovy Liesbeth Zegveld se zde vychází z „koncepce mezinárodního práva jako práva kontrolovaného státy, v rámci něhož mohou státy prostě rozhodnout, že ozbrojeným opozičním skupinám přiznají práva nebo uloží povinnosti“.²² Větší zájem a pokusy o právní zdůvodnění budí druhá premisa, podle níž konkrétní rozsah vázanosti povstalců normami MHP závisí na postoji státu, na jehož území a často proti jehož silám tito bojují.²³ Např. Lindsay Moir uvádí dva argumenty, jež by mohly být v daném kontextu, přesněji ve vztahu k smluvním závazkům, využity.

Podle prvního působí závazky přijaté domovským státem vůči povstalcům jako *závazky v neprospěch třetího* ve smyslu článku 35 Vídeňské úmluvy o smluvním právu z roku 1969.²⁴ Sám Moir má o relevanci tohoto argumentu pochybnosti, neboť připomíná, že článek 35 Vídeňské úmluvy podmiňuje platnost závazku vůči třetímu subjektu jeho přijetím ze strany tohoto subjektu.²⁵ MHP žádné takové přijetí povstaleckému skupinami neočekává, ba dokonce jej ani právně neumožňuje, úprava Vídeňské úmluvy tak zde těžko může dojít uplatnění. Druhý argument uvádí, že závazky přijaté státem by se měly na povstalce vztahovat vzhledem k jejich *automatickým snahám získat efektivní kontrolu* nad státním územím a vytvořit jeho novou vládu. I zde lze odhalit slabiny: nestátní strana v konfliktu např. vůbec nemusí usilovat o převzetí moci ve státě, ale může jí jít třeba o odtržení části území a založení státu nového. Není

²¹ Srov. O. Schachter, *Towards a Theory of International Obligation*, Virginia Journal of International Law, Vol. 8, 1967–1968, str. 300–322.

²² L. Zegveld, op. cit., str. 15.

²³ „International bodies have generally considered the ratification of the relevant norms by the territorial state to be a sufficient legal basis for the obligations of armed opposition groups.“ L. Zegveld, op. cit., str. 15.

²⁴ Vídeňská úmluva se sice aplikuje pouze na smlouvy uzavřené mezi státy (článek 1), podle Lindsay Moira, který v tomto bodě cituje názor Antonia Casseseho, však příslušné ustanovení vyjadřuje obecné pravidlo platné i vůči jiným subjektům mezinárodního práva. Viz L. Moir, op. cit., str. 52–53.

²⁵ Vídeňská úmluva o smluvním právu, článek 35: „Třetímu státu vznikne závazek, jestliže strany této smlouvy mají v úmyslu tímto ustanovením vytvořit závazek a jestliže třetí stát tento závazek přijme písemnou formou.“

navíc jasné, proč by ze snah o získání efektivní moci ve státě měla automaticky vyplývat povinnost respektovat již po dobu boje závazky vztahující se právě až na vykonavatele této moci.

D. V JAKÉM ROZSAHU JE NESTÁTNÍ STRANA V KONFLIKTU NORMAMI MHP VÁZÁNA?

Podle převládajícího názoru má nestátní strana v konfliktu *obecnou schopnost* (legal capacity) být vázána všemi normami MHP určenými pro regulaci vnitrostátních ozbrojených konfliktů. Tyto normy jsou obsaženy jak ve smluvních, tak obyčejových pramenech. Základ smluvní úpravy tvoří společný článek 3 Ženevských úmluv (1949) a Dodatkový protokol II k ŽÚ (1977), jehož sféra aplikace *ratione materiae* je ale omezena jen na „ozbrojené konflikty [...] k nimž dochází na území Vysoké smluvní strany mezi jejími ozbrojenými silami a disidentskými ozbrojenými silami nebo jinými organizovanými ozbrojenými skupinami vykonávajícími pod odpovědným velením takovou kontrolu nad částí jejího území, která jim umožňuje vést trvalé a koordinované vojenské operace a aplikovat tento Protokol“ (článek 1 odst. 1). Dále se zde uplatňuje soubor smluv haagského práva, které zajišťují ochranu kulturních statků za ozbrojených konfliktů²⁶ a zakazují nebo alespoň omezují použití určitých druhů konvenčních zbraní.²⁷ Problematická je naopak aplikovatelnost tzv. smíšených smluv, tj. smluv na ochranu dětí za ozbrojených konfliktů a smluv zakazujících použití různých zbraní hromadného ničení, neboť ty jsou, až na výjimky,²⁸ koncipovány jako čistě mezistátní instrumenty. Vedle smluvních ustanovení mohou nestátní stranu v konfliktu vázat rovněž pravidla obyčejového MHP. Mezi ta se dnes řadí pravidla obsažená ve společném článku 3 ŽÚ, část pravidel z Dodatkového protokolu II a ze smluv haagského práva a dále pravidla, která smluvní zakotvení zcela, nebo aspoň pro vnitrostátní ozbrojené konflikty postrádají. Studie MVČK *Obyčejové mezinárodní humanitární právo* (2005)²⁹ identifikovala takových pravidel celkem 144 (u osmi je aplikace sporná).

V *konkrétních případech* pak rozsah, v jakém je nestátní strana v konfliktu vázána MHP, odpovídá podle většinového stanoviska (přínejmenším) rozsahu, v němž se tento systém vztahuje na příslušný teritoriální stát. To platí zejména u smluvního práva, ve věci práva obyčejového jsou názory pestřejší a část doktríny má za to, že obvyčeje se vzhledem k hodnotám, které chrání, na nestátní stranu v konfliktu vztahují vždy, bez ohledu na postoje jejich domovského státu. Vzhledem k tomu, že obvyčeje MHP býva-

²⁶ Viz článek 19 *Haagské úmluvy na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu* (1954) a *Druhý protokol k Haagské úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954* (1999).

²⁷ *Úmluva o zákazu nebo omezení použití některých konvenčních zbraní, které mohou způsobovat nadměrné utrpení nebo mít nerozlišující účinky* (1980, 2001) a jejich pět Protokolů: *Protokol I o nezjistitelných střepinách* (1980), *Protokol II o zákazu nebo omezení použití min, nástrah a jiných prostředků* (1980, 1996), *Protokol III o zákazu nebo omezení použití zápalných zbraní* (1980), *Protokol IV týkající se oslepujících laserových zbraní* (1995) a *Protokol V týkající se výbušných zbytků z válek* (2003).

²⁸ Viz článek 4 *Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojeného konfliktu* (2000).

²⁹ J.-M. Henckaerts, L. Doswald-Beck (Eds.). *Customary International Humanitarian Law, Volume I: Rules*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005.

jí stejně často považovány – jako celek, nebo ve své podstatné části – za normy kogentní povahy, jimiž jsou vázány všechny státy světa, dospívají nakonec oba přístupy k obdobným okruhům závazných norem, rozdíl právního odůvodnění ale stojí za zmínku. Omezit tento základní rozsah aplikovatelných norem MHP nestátní strana v konfliktu nemůže. Jeho rozšíření o další normy MHP naopak v úvahu přichází, a to prostřednictvím zvláštních dohod předvídaných ve společném článku 3 ŽU, popř. právně nezávazným jednostranným prohlášením.

E. OD POZITIVISTICKÉHO PŘÍSTUPU BEZ PARTICIPACE K NEPOZITIVISTICKÉMU PŘÍSTUPU S PARTICIPACÍ?

Otázka právního důvodu vázanosti povstalců normami MHP není v současné době řešena zcela uspokojivým způsobem. Většina autorů bez dalšího akceptuje, že nestátní strana v konfliktu podléhá normám MHP prostě proto, že o tom rozhodly státy, a že konkrétní rozsah práv a povinností závisí na postoji teritoriálního státu. Povstalci nemají možnost tuto úpravu výrazněji ovlivnit a jsou odsouzeni do role pasivních recipientů práv a (hlavně) povinností. Toto odůvodnění jistě odpovídá duchu mezinárodního práva coby normativního systému původně vytvořeného státy a může snad fungovat i ve vztahu k těm nestátním aktérům, kteří respektují autoritu a nadřazenost států. Povstalecké skupiny ovšem ze samotné své podstaty mezi takové aktéry nepatří, a dané odůvodnění proto jimi obvykle nebývá vnímáno jako legitimní a přesvědčivé. To by nevedlo do situace, kdyby jej státy využívaly výlučně k ospravedlnění represe namířené proti nestátním stranám v konfliktu. Je-li ovšem cílem tyto strany přimět, aby normy MHP dodržovaly, a aby tak byla zajištěna lepší ochrana obětí ozbrojených konfliktů, jeví se pozitivistická argumentace z pozice síly a autority, která všem subjektům mimo státy upírá možnost podílet se na rozhodování o okruhu aplikovatelných norem, jako nedostatečná.

Stojí tak za úvahu, zda by nebylo vhodné pokusit se stávající přístup poněkud změnit. V *teoretické* rovině by to znamenalo nahrazení nebo aspoň doplnění dnes využívaných pozitivistických premis premisami nepozitivistické povahy, které by vázanost povstalců normami MHP nevázaly (jen) na rozhodnutí států, ale např. na význam hodnot, jež jsou těmito normami chráněny. Příklad tohoto přístupu nabízí Frits Kalshoven, podle něhož „MHP patří mezi univerzálně akceptované obyčejové právo civilizovaných národů. To, společně se samozřejmou humanitární povahou *ius cogens*, má za následek, že jeho pravidla jsou *eo ipso* závazná vůči všem bojujícím stranám“.³⁰ V úvahu by přicházely i jiné teorie zdroje závazku, např. teorie společenské nezbytnosti podle G. Scelleho, nebo teorie společného morálního vědomí podle T. Hurrella, doktrína se však zatím o jejich využití vůči nestátním stranám v konfliktu prakticky nepokouší.

V rovině *praktické* by hlavní změna měla směřovat ke zvýšení možnosti povstalců participovat na rozhodování o tom, zda a v jakém rozsahu se na ně normy MHP budou vztahovat. Tuto možnost již v současné době mají, na základě úpravy Dodatkového

³⁰ Cit. in S. N. Santos, *The Ottawa Treaty and Non-State Actors*, International Campaign to Ban Landmines – [http:// www.icbl.org/wg/nsa/library/ottwansa.html](http://www.icbl.org/wg/nsa/library/ottwansa.html) (31. ledna 2003).

protokolu I k ŽÚ (1977), národně osvobozenecká hnutí bojující proti koloniální nadvládě, rasistickému režimu nebo cizí okupaci za uplatnění práva národa na sebeurčení. Tato hnutí nejsou normami MHP vázána automaticky, ale až tehdy, když se jednostranným prohlášením zaváží, že „budou používat Úmluvy a tento Protokol“ (článek 96 odst. 3 Protokolu I).³¹ Pokud by zavedení podobné úpravy v případě povstaleckých skupin nebylo pro státy přijatelné, přichází v úvahu využití jiných nástrojů,³² např. zvláštních dohod podle společného článku 3 ŽÚ, nebo jednostranných prohlášení účinných nestátní stranou, v nichž by se tato zavázala k dodržování MHP, popř. by i předem svolila ke kontrole plnění závazků třetími aktéry (např. MVČK).³³ Ačkoli by tyto akty nutně nemusely být právně závazné, nepochybně by přispěly ke zvýšení pocitu sounáležitosti (ownership) povstaleckých skupin k MHP a jejich ochoty chápat závazky z něj vznikající jako legitimní. Současně by procedura umožnila rozlišit povstalecké skupiny, které svůj boj skutečně „myslí upřímně“, od těch, jež ho vnímají jen jako nástroj sebeprosazení či sebeobohacení.

2. ODPOVĚDNOST NESTÁTNÍ STRANY V KONFLIKTU ZA PORUŠENÍ MHP

V předchozí části textu bylo ukázáno, že nestátní strana vnitrostátního ozbrojeného konfliktu je podle většinového názoru vázána normami MHP. Tato situace vyvolává otázku, co se stane, když tato strana dané normy poruší. Vzniká jí za těchto okolností odpovědnost jako celku? A jakou podobu a obsah taková odpovědnost má? Vzhledem k tomu, že za vnitrostátních konfliktů dochází k páchání různých krutostí poměrně hojně a pachateli bývají často právě povstalci, mají tyto otázky nejen teoretický, ale i praktický význam. Obecně na ně bývají dávány dvě odpovědi. Podle první, ke které se přiklání větší část doktríny, není zatím institut odpovědnosti povstalců dostatečně vyvinut, a porušení MHP z jejich strany tak je možno postihnout jen *nepřímou*, prostřednictvím odpovědnosti státu nebo jednotlivců.³⁴ Podle druhé, která je dosud v doktríně minoritní, byl v poslední době postupně získává na podporu, zodpovídají povstalci za své činy *přímou*, jako kolektivní entita.³⁵

³¹ Existenci podobné úpravy pro povstalecká hnutí bývá někdy dovozována ze společného článku 2 odst. 3 ŽÚ, podle něhož strany v konfliktu „budou [...] vázány touto úmluvou vůči zmíněné velmoci, přijme-li tato její ustanovení a bude-li se jimi řídit“. Pojem „zmíněná mocnost“ někteří autoři interpretují tak, že pod něj zahrnují jak státní, tak nestátní strany v konfliktu. Výklad působí problematicky už proto, že článek 2 se na vnitrostátní ozbrojené konflikty nevztahuje a pojem mocnost v něm zjevně směřuje jen ke státním aktérům.

³² Viz též M. L. Mack, *Compliance with International Humanitarian Law by Non-State Actors in Non-International Armed Conflicts*, Working Paper, Harvard University, November 2003.

³³ Tento model byl vyzkoušen tzv. *Ženevskou výzvou* (Geneva Call), v rámci níž se nestátní strany v konfliktu mohly podpisem tzv. *Listiny závazků* (Deed of Commitment) „zavázat“ k dodržování zákazu protipěchotních min a současně k umožnění kontroly dodržování tohoto zákazu ze strany švýcarské nevládní organizace Geneva Call, více viz www.genevacall.org.

³⁴ Nepřímá odpovědnost zahrnuje situace, kdy za protiprávní jednání nestátní strany v konfliktu zodpovídá jiný, s touto stranou nějak spjatý aktér. Tím může být buď stát (na základě přičitatelnosti jednání nebo tehdy, když povstalci v konfliktu zvítězí a chopí se státní moci), nebo jednotlivci (individuální trestní odpovědnost).

³⁵ Obecně k této problematice viz Ch. Piguet, *La guerre civile en droit international, Contribution à l'étude de la responsabilité de l'Etat à raison des dommages éprouvés sur son territoire par des étrangers, du fait du mouvement insurrectionnel*, Thèse de license et de doctorat, Université de Lausanne, Lausanne, 1982.

Téma přímé odpovědnosti nestátní strany v konfliktu za porušení MHP se řadí mezi nejkontroverznější a současně nejméně probádané oblasti právní úpravy vnitrostátních ozbrojených konfliktů. Dlouho panovalo přesvědčení, že „v praxi nehraje významnější úlohu, neboť hnutí buď zvítězí a jeho mezinárodní odpovědnost je absorbována odpovědností státu, nebo prohraje a jeho mezinárodní odpovědnost těžko může vyvolat mnoho důsledků vzhledem k tomu, že hnutí zanikne“.³⁶ Realita světa ovšem jasně ukázala, že vnitrostátní ozbrojené konflikty mohou trvat dlouhá léta, ba desetiletí, a institut odpovědnosti povstalců si tak nesporně zaslouží pozornost jak teorie, tak i praxe mezinárodního práva.

A. EXISTUJE INSTITUT PŘÍMÉ ODPOVĚDNOSTI NESTÁTNÍ STRANY V KONFLIKTU ZA PORUŠENÍ MHP?

Nejprve je třeba vyřešit otázku existence institutu odpovědnosti povstalců, kterou nelze přímo vyvodit z žádného pramene MHP. Někteří autoři,³⁷ studie MVČK *Obyčejové mezinárodní humanitární právo* a také Komise OSN pro mezinárodní právo nicméně její možnost explicitně uznávají. Starší verze současného článku 10 *Návrhu článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování* obsahovala dokonce zvláštní ustanovení, které uvádělo že „[...] odstavec 1 [podle něhož jednání orgánů povstaleckých hnutí nemá být považováno za jednání státu – DA] nemá vliv na přičitatelnost jednání orgánů povstaleckého hnutí tomuto hnutí v jakémkoli případě, ve kterém tak lze činit podle mezinárodního práva“ (odst. 3).³⁸ Ustanovení bylo později z textu vypuštěno, stalo se tak ovšem nikoli z důvodů sporů o jeho obsah, ale proto, že „se týkalo hnutí, která *ex hypothesi* nejsou státy“,³⁹ a jejich odpovědnost tak nelze upravovat v *Návrhu článků*. Zvláštní zpravodaj po rozhodnutí ustanovení vynechat jasně uvedl, že „odpovědnost takových [povstaleckých – DA] hnutí, např. za porušení mezinárodního humanitárního práva, si je jistě možno představit“.⁴⁰ Současný text *Návrhu článků* (2001) tedy příslušnou pasáž neobsahuje, komentář k němu ale konstatuje, že „je možné, aby povstalecké hnutí samotné bylo činěno odpovědným za své vlastní jednání na základě mezinárodního práva, např. v případě, kdy jeho síly poruší mezinárodní humanitární právo“.⁴¹

Názor, že povstalci mohou nést přímou odpovědnost za svá jednání, zastává rovněž Institut mezinárodního práva, který v rezoluci *Aplikace mezinárodního humanitárního práva a základních lidských práv na ozbrojené konflikty, jejichž stranou jsou nestátní aktéři*, z roku 1999, prohlásil: „každý stát a každý nestátní aktér je právně zavázán [...] respektovat mezinárodní humanitární právo.“⁴² K témuž stanovisko se opakovaně při-

³⁶ E. David, *Principes de droit des conflits armés*. Troisième édition, Bruyland, Bruxelles, 2002, str. 643.

³⁷ Srov. „[...] violations of international humanitarian law by such parties entail their international legal responsibility [...]“ M. Sassoli, op. cit., str. 411.

³⁸ Cit. in L. Zegveld, op. cit., str. 133, pozn. 1.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Cit. in J.-M. Henckaerts, L. Doswald-Beck, op. cit., str. 536.

⁴¹ *Commentaries to the Draft articles*, in UN Doc. A/56/10, 2001, str. 118, par. 16.

⁴² *L'application du droit international humanitaire et des droits fondamentaux de l'homme dans les conflits armés auxquels prennent part des entités non étatiques*, Institut de Droit International, Session de Berlin, 1999, par. V.

hlásila rovněž Rada bezpečnosti,⁴³ byť její rezoluce je třeba brát s ohledem na politický charakter orgánu s určitou rezervou, a také část doktríny. Asi nejkategoričtější je v tomto ohledu Liesbeth Zegveld, podle níž „existuje rozsáhlá mezinárodní praxe, která potvrzuje, že ozbrojené opoziční skupiny mohou nést odpovědnost za porušení mezinárodního práva“.⁴⁴ Názor, podle něhož nestátní strana v konfliktu může nést odpovědnost za porušení MHP, jichž se dopustila, se sám o sobě zdá logický. Má-li však být obecně akceptován, je nutné vyjasnit řadu dílčích otázek, které se mj. týkají charakteru odpovědnosti, vymezení kritérií přičitatelnosti, stanovení okruhu „aktivně legitimovaných“ subjektů a určení času a místa uplatnění odpovědnostního závazku. Jde o značně složitou a dosud málo prostudovanou problematiku, které bude na tomto místě věnováno jen několik základních poznámek.

B. JAKOU PODOBU A OBSAH TATO PŘÍMÁ ODPOVĚDNOST MÁ?

První problém souvisí s *charakterem* odpovědnosti povstalců, na něž existují dva rozdílné názory. Jeden navrhuje koncipovat odpovědnost analogicky k individuální trestní odpovědnosti, tj. chápat ji jako odpovědnost trestní. Tento přístup má podporu ve státech, jejichž právní řády znají institut trestní odpovědnosti právnických osob. Na mezinárodní scéně nicméně naráží na podobné problémy jako starší koncepce tzv. mezinárodních zločinů (international crimes) navrhovaná v souvislosti s odpovědností států. Společně s ní např. vede k nežádoucímu směšování povahy činů jednotlivců a kolektivních celků (států, povstalců) a odporuje zásadě, že *societas delinquere non potest* (tj. společenství nemohou páchat zločiny). Za realističtější tak lze považovat druhý názor, který doporučuje na odpovědnost povstalců aplikovat, při zohlednění specifického charakteru nestátních aktérů, pravidla určená k regulaci odpovědnosti státu. Prozatím chybí relevantní mezinárodní praxe, která by umožnila jeden z uvedených přístupů označit za jednoznačně převažující a prosazující se.

Druhá otázka, kterou je třeba vyjasnit, se týká *kritérií přičitatelnosti* protiprávního jednání nestátní straně v konfliktu. Vymezení těchto kritérií je problematické zvláště proto, že povstalecké skupiny mají vzájemně odlišnou a navíc často dosti neprůhlednou strukturu, a není tak vždy snadné určit, koho ještě skupina efektivně kontroluje, a nese tedy za jeho činy odpovědnost, a koho již nikoli.⁴⁵ Určitou pomůckou by se zde mohl stát koncept plnění „trvalé bojové funkce“ (continuous combat function),⁴⁶ který zavedla vůči příslušníkům nestátních ozbrojených skupin *Výkladová směrnice k přímé účasti v nepřátelských akcích v mezinárodním humanitárním právu*, vydaná MVČK v květnu 2009. Je ovšem otázkou, zda by odpovědnost nestátní skupiny měla zůstat

⁴³ Viz např. UN Docs S/RES/43 (1948), 1 April 1948, par. 2 a S/RES/954 (1994), 4 November 1994, par. 7.

⁴⁴ L. Zegveld, op. cit., str. 151.

⁴⁵ Význam kritéria efektivní kontroly zdůrazňuje např. Marco Sassoli, podle něhož „the smaller a group is and the less State-like organization and territorial control it has, the more important attribution is based on effective control over persons will be in practice.“ M. Sassoli, *Possible Legal Mechanisms to Improve Compliance by Armed Groups with International humanitarian Law and International Human Rights Law*, Paper submitted at the Armed Groups Conference, Vancouver, 13–15 November 2003, str. 21.

⁴⁶ ICRC, *Interpretative Guidance on the Notion of Direct Participation In Hostilities under International Humanitarian Law*, ICRC, Geneva, 2009, str. 16.

omezena jen na „bojovníky“, nebo by bylo správnější zavést ji jak vůči nim coby jakýmsi jejím orgánům *de iure*, tak vůči jiným osobám jednajícím v jejím jméně či pod jejím velením *de facto*. Problémy vyvolává též relevance případného překročení pravomocí a jednání *ultra vires*, byť zde by se nejspíše zvolila úprava obdobné té, jež platí pro státy, tj. k překročení pravomocí by se nepřihlíželo.

Třetí sporný bod se zaměřuje na okruh *subjektů*, které jsou, resp. by měly být oprávněny se odpovědnosti povstalců dovolat. Tato otázka dobře ukazuje komplikovanost celé problematiky, neboť vede k řadě těžko řešitelných dilemat. Mezi „kandidáty“ přichází na prvním místě v úvahu stát, proti němuž povstalci bojují. Ten je ovšem již oprávněn vyvodit proti povstalcům (ať již jako skupině nebo jednotlivcům) odpovědnost na základě svého vnitrostátního práva, a vytvoření nové, tentokrát mezinárodně právní formy odpovědnosti tak pro něj není nezbytné. Její zavedení by navíc ještě více právně znevýhodnilo nevládní stranu v konfliktu, která sama možnost uplatnění odpovědnosti vůči státu za jeho porušení, alespoň pokud či dokud v konfliktu nezvítězí, nejspíše nemá. Druhým „kandidátem“ jsou cizí státy, které by zde snad mohly vystupovat z titulu plnění závazku „zajistit zachovávání mezinárodního humanitárního práva“ zakotveného ve společném článku 1 ŽÚ.⁴⁷ Na mezinárodní scéně chybí jakákoliv praxe, která by svědčila o tom, že by se takový scénář začínal prosazovat. Posledního „kandidáta“ představují individuální oběti porušení, tedy jednotlivci. Zde již určitá praxe existuje,⁴⁸ prozatím je ale spíše ojedinělá a navíc vnitřně nesourodá, a tak lze sotva mluvit o zformování stabilního obyčeje.

Čtvrtá otázka vyvstává v souvislosti s *náležitostí uplatnění* odpovědnosti vůči povstalcům, konkrétně dobou a „místem“ či fórem tohoto uplatnění. Na rozdíl od států neexistují povstalci dlouhodobě, neboť jejich subjektivita je *časově* omezena na dobu trvání ozbrojeného konfliktu. Po jeho skončení zaniká, ať již v důsledku faktické likvidace povstalců (v případě porážky), ukončení bojů (v případě patové situace), nebo transformace ve vládní orgány daného státu (v případě převzetí moci), státu cizího (v případě odtržení po osvědčení efektivity) či *de facto* územního celku (v případě faktického odtržení do osvědčení efektivity). V žádné z těchto situací, s výjimkou druhé, nelze uvažovat o „prodloužení“ subjektivitě na dobu po ukončení konfliktu. Odpovědnost vůči povstalcům samotným je tedy v zásadě možno uplatnit pouze v průběhu konfliktu, neboť po jeho skončení se takový postup stane buď fakticky nemožným, nebo odpovědnost převezme jiný subjekt (a to původní stát ovládnutý povstalcem, nově vytvořený stát, nebo *de facto* územní celek).

Značné problémy vyvolává rovněž *určení „místa“*, resp. orgánu, u něhož by bylo možno se odpovědnosti povstalců dovolat. V současné době neexistuje na mezinárodní scéně orgán, který by – podobně jako to činí v případech států např. Mezinárodní soudní dvůr – řešil spory týkající se nestátních aktérů a autoritativně rozhodoval o jejich

⁴⁷ Např. Marco Sassoli soudí, že „every State make invoke the responsibility of an armed group for violations of IHL“. M. Sassoli, op. cit., str. 21.

⁴⁸ Např. v roce 1998 se Komise OSN pro lidská práva obrátila k bojujícím frakcím v Afghánistánu s žádostí o „poskytnutí efektivní nápravy obětem porušení [...] humanitárního práva“ (Resolution 1998/70, *The question of human rights in Afghanistan*, 21 April 1998). V roce 2001 místní frakce povstalecké skupiny ELN v Kolumbii projevila ochotu podílet se na obnově budov, které zničila během vojenské akce (cit. in J.-M. Henckaerts, L. Doswald-Beck, op. cit., str. 550).

právech a povinnostech. Asi neaktivnější pokusy v daném směru prozatím vyvinuly Rada bezpečnosti OSN, Komise/Rada OSN pro lidská práva a některé regionální soudní a kvazisoudní orgány dohlížející na implementaci a dodržování lidských práv, např. Mezi-americká komise pro lidská práva. Ve všech těchto případech vykazovalo dané fórum či postup před ním zásadní nedostatky. Rada bezpečnosti OSN je oprávněna zabývat se všemi situacemi, za kterých dochází k „ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu“ (článek 39 Charty OSN). Tyto situace podle dnes převažujícího, evolutivního výkladu Charty OSN mohou zahrnout i vnitrostátní ozbrojené konflikty, v nichž ohrožení či porušení míru nastává v důsledku jednání nestátních stran. Rada bezpečnosti může v rezolucích upozornit na protiprávní jednání povstalců a vyzvat je ke splnění odpovědnostních závazků (zanechání protiprávního jednání, poskytnutí satisfakce např. ve formě potrestání jednotlivých porušitelů apod.), dosah a význam takového kroku jsou ale omezeny politickým charakterem orgánu. To platí rovněž pro Komisi, resp. od roku 2006 Radu pro lidská práva, která navíc disponuje poměrně úzkým mandátem. Absence jurisdikce *ratione personae* vůči činům nestátních skupin a vázanost *ratione materiae* jen na právo lidských práv konečně ztěžuje angažovanost lidskoprávních soudních a kvazisoudních orgánů. Celkově lze souhlasit s názorem Liesbeth Zegveld, podle níž „ve vynucování mezinárodního humanitárního práva existuje v současné době mezera“, neboť „nejsou žádné [...] mechanismy specificky kompetentní posuzovat nároky proti ozbrojeným opozičním skupinám“.⁴⁹

Pátý sporný bod se týká *obsahu* odpovědnostního závazku nestátní strany v konfliktu. Hlavní otázkou je zde to, zda a eventuálně do jaké míry je možno obsah koncipovat totožně s obsahem odpovědnosti států, což by znamenalo podřadit pod něj některé povinnosti *ex nunc* (ukončení porušování apod.) a různé formy reparace. Problematika zůstává dosud téměř neprobádaná, větší pozornost ji nevěnuje ani doktrína.⁵⁰ Vzhledem k přístupu mezinárodního společenství k nestátním aktérům a jeho reflexi v mezinárodním právu se nicméně zdá pravděpodobné, že pokud by se již státy rozhodly přímo regulovat odpovědnost povstalců, zřejmě by tak činily analogicky s úpravou platnou obecně, samozřejmě při zohlednění specifického postavení nestátního aktéra.

3. ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ

Nestátní strana v konfliktu disponuje podle převládajícího mínění mezinárodně právní subjektivitou. Jedná se o subjektivitu *sui generis*, která má omezený a funkční charakter. Omezenost souvisí s tím, že povstalcům se na rozdíl od států coby primárních subjektů mezinárodního práva s plnou subjektivitou přiznávají pouze některá práva a povinnosti. Funkčnost určuje okruh práv a povinností, které povstalci mají, tím, že jej odvozuje od účelu, kterému jejich subjektivita slouží, tedy od zajištění ochrany obětí vnitrostátních ozbrojených konfliktů. Daný stav odpovídá názoru

⁴⁹ L. Zegveld, op. cit., str. 162.

⁵⁰ Srov. *ibid.*, str. 133–163.

zformovanému Mezinárodním soudním dvorem v případě *Náhrada škod utrpěných ve službách OSN* (1949), podle něhož „subjekty práva [...] nemusejí být nutně totožné, pokud se týče jejich právní povahy nebo rozsahu jejich práv“.⁵¹ V této koncepci vyplývá obecná povinnost povstalců dodržovat MHP z rozhodnutí států, konkrétní rozsah závazků je pak určen postojem států, na jehož území povstalci působí. Daný přístup je z pohledu mezinárodního práva logický, v praxi ale vyvolává problémy, neboť snižuje ochotu povstaleckých skupin dodržovat to, co jim nadiktují státy. V zájmu zlepšení ochrany obětí by tak bylo vhodné zvážit alternativní odůvodnění závaznosti MHP pro nestátní stranu v konfliktu a poskytnout této straně aspoň omezený prostor k tomu, aby se k okruhu závazků mohla (např. cestou jednostranného prohlášení) sama přihlásit.

Kontroverzní oblastí právního režimu vnitrostátních ozbrojených konfliktů zůstává také úprava odpovědnosti nestátní strany v konfliktu za porušení MHP. Určitý, byť omezený konsensus se ustaluje snad pouze v otázce existence této odpovědnosti. Ve všech otázkách ostatních (kritéria přičitatelnosti, čas, místo a další náležitosti uplatnění, okruh aktivně legitimovaných subjektů, obsah odpovědnostního závazku) vládně nejistota. Vytváří se zde určitá „šedá oblast“,⁵² k čemuž přispívá to, že stávající prameny MHP odpovědnost povstalců neupravují a ani nenaznačují, jakým směrem by se měl tento institut vyvíjet. S ohledem na konstantní nárůst vlivu nestátních aktérů za vnitrostátních ozbrojených konfliktů a na nedostatečnost alternativních řešení, opírajících se o nepřímou odpovědnost států či trestní odpovědnost jednotlivců, by bylo vhodné věnovat danému problému více pozornosti a pokusit se o kodifikaci, resp. spíše progresivní rozvoj jeho právní úpravy.

THE LEGAL STATUS OF ARMED OPPOSITION GROUPS UNDER THE REGULATION OF NON-INTERNATIONAL ARMED CONFLICTS IN INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW – SELECTED ISSUES

Summary

The article focuses on the legal status of armed opposition groups under the regulation of non-international armed conflicts in international humanitarian law. The first part of the text inquires into whether armed opposition groups are bound by the norms of IHL and if this is the case, what the foundation and extent of their obligations is. The second part gives an overview of the problems linked to the responsibility of armed opposition groups for IHL violations. The article concludes by claiming that the current IHL approach to armed opposition groups is insufficient and that a reassessment of this matter as well as a more profound research into it is needed.

Key words: International Humanitarian Law, non-state party in armed conflict, responsibility, foundation of obligation

⁵¹ ICJ, *Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations*, Advisory Opinion, 11 April 1949, ICJ Reports 1949, str. 179.

⁵² L. Zegveld, op. cit., str. 220.